

Atura't en nom de...

William Buckley, el gran veterà de la dreta nord-americana, assegurarà una vegada que el deure d'un conservador era posar-se dret davant la història i cridar "Atura't!" Fins ara, aquest reportatge especial ha mostrat com la modernitat ha estat sorprenentment propícia per a la religió. La relació inversa no necessàriament és certa. Els devots criden "Atura't!" (o, almenys, "frena!") a coses que els liberals consideren de progrés. Els tres principals camps de batalla són la cultura, la ciència i l'economia.

Una generalització tan aclaparadora exigeix d'immediat un *caueat*. Els tres camps de batalla estan raonablement ben definits, però no els seus contrincants. Pel bàndol laic, els parisencs i novaiorquesos progressistes potser són moderns, però sovint tenen actituds distintes envers l'economia. El cantó religiós encara és més fragmentat. Les esglésies conservadores nord-americanes tendeixen a acceptar el capitalisme modern, però malpenssen de la biotecnologia i la cultura modernes; en canvi, els evangèlics nord-americans d'esquerres es preocupen molt més per la globalització que no per les cèl·lules mare. La tecnofòbica jerarquia catòlica d'Europa és relativament hostil a la cultura moderna, al capitalisme i a la ciència, i els tecnòfils fonamentalistes musulmans les detesten totes tres.

Lentament, un fenomen conegut als Estats Units com les "guerres culturals" esdevé global. L'avortament, el matrimoni homosexual, les cèl·lules mare i l'eutanàsia proliferen com els bolets, cridant els religiosos a l'acció. En molts països desenvolupats, la política es guia cada vegada més per problemes d'identitat i valors, més que no per l'economia.

Una altra exportació dels Estats Units són els excessos del laïcisme. Per exemple, els jutges i polítics liberals des de Colòmbia a Sud-Àfrica han fet passes cap a la legalització de les unions homosexuals. Això resulta admirable, però sovint no reflecteix

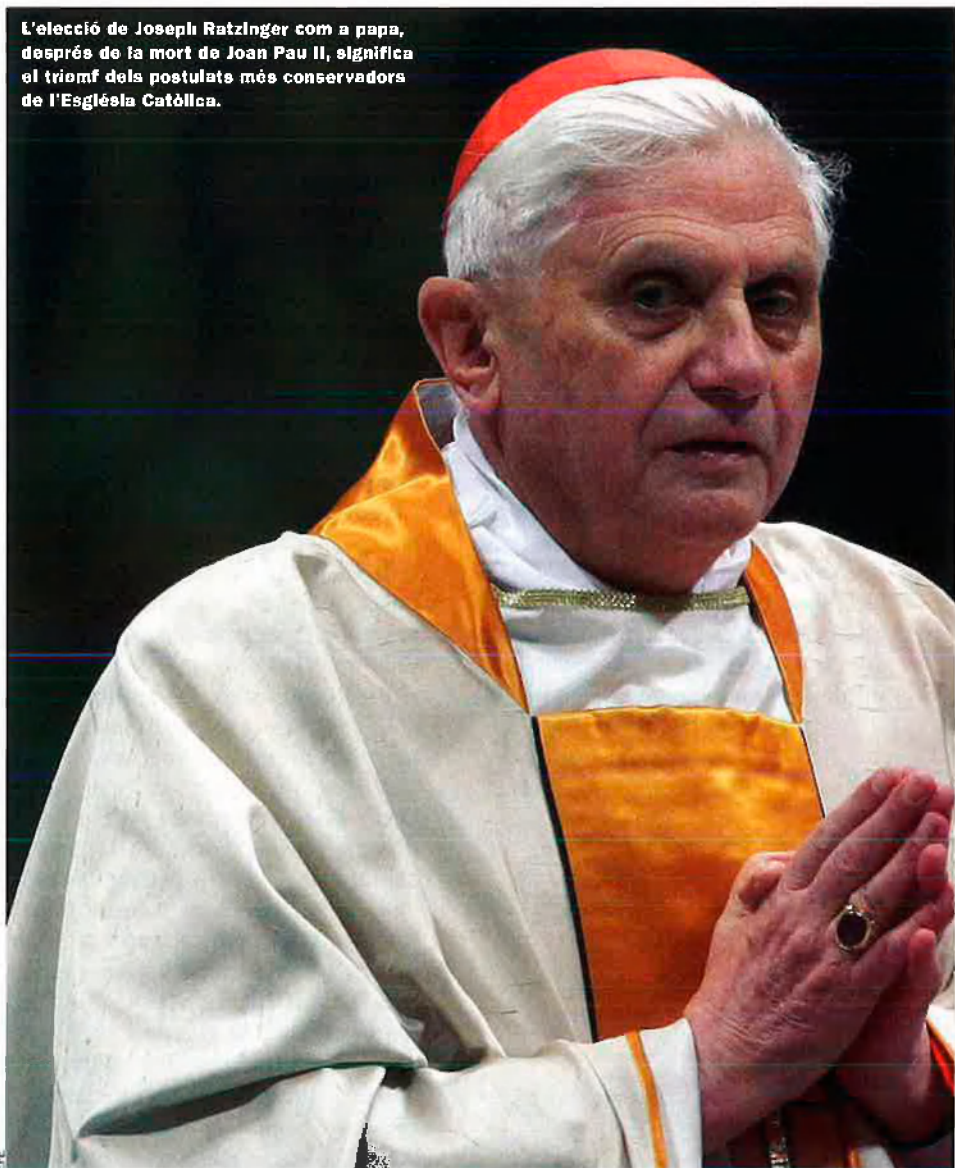
La relació d'amor-odi entre religió i modernitat

les visions dels seus conciutadans. La mexicana Red Familia, una xarxa vinculada amb empresaris i polítics conservadors, propugna que uns valors familiars forts assenten la base de la prosperitat econòmica. Peter Akinola, de Nigèria, que governa la major

província de la Comunió Anglicana, és contrari a permetre que els gais constitueixen associacions. Té molts seguidors —no pas menys als Estats Units, on 35 esglésies episcopalianes han desertat i s'han passat a l'equip de Nigèria. El bisbe Akinola també il·lustra la importància de la competència —especialment amb l'islam, una religió que no ha estat mai a favor de l'alliberament sexual. Els sectors més conservadors de la Comunió Anglicana són els qui lluiten més durament per la clientela.

El guerrer cultural amb més tradició a Occident ha estat l'Església Catòlica. Sota Joan Pau II, la Santa Seu va augmentar el nombre de països on té representació diplomàtica de 85 a

L'elecció de Josep Ratzinger com a papa, després de la mort de Joan Pau II, significa el triomf dels postulats més conservadors de l'Església Catòlica.

174. L'Església concentra gran part de la seua activitat política en la pobresa, l'atenció sanitària i l'educació; però també defensa amb fermesa "la santedat de la vida", lluitant contra l'eutanàsia, l'avortament, la pena de mort, la clonació i, tot i que amb menys agressivitat que abans, l'anticoncepció. L'Església no fa tan soroll sobre qüestions homosexuals –possiblement a causa dels propis problemes recents d'abusos a menors per part de clergues.

Els protestants nord-americans s'uneixen ara a la lluita global. L'organització Focus on the Family té organitzacions bessones a 54 països. El Centre de Política Familiar Mundial dels mormons finança beques pro-família. Human

Life International, una entitat catòlica dirigida des de Virgínia, s'oposa tant a l'anticoncepció com a l'avortament, fa campanyes contra l'educació sexual a les escoles i defensa el matrimoni tradicional "obert a la creació de la vida i l'atenció de la mainada".

Però no totes les croades internacionals de la dreta religiosa semblen detestables als ulls dels liberals. Els cristians americans han ajudat a evidenciar les atrocitats del govern sudanès al Darfur i el tràfic sexual a Europa. També han batallat durament per aconseguir més ajudes econòmiques per a Àfrica i per a combatre la sida –fins i tot si els diners han arribat amb condicions (sobretot la d'evitar que es destine un sol dòlar a l'avortament). Però, igualment com als Estats Units, la major part de la seua fúria s'adreça contra els dogmes liberals.

Un objectiu són les Nacions Unides. En la sèrie de llibres tan popular *Left Behind*, de Tim LaHaye, l'Anticrist torna a la terra com a secretari general de l'ONU. Dues conferències de l'ONU especialment van excitar la fúria de la dreta religiosa: una sobre població i desenvolupament al Caire el 1994, i una altra sobre dones a Pequín el 1995. Totes dues foren dominades per ONG liberals i pel concepte d'*elecció reproductiva*. Ara els procediments de l'ONU són supervisats per l'Institut per a la Família Catòlica i els Drets Humans; i diverses organitzacions de dreta, incloent-hi Concerned Women of America (que fou fundada per la dona de LaHaye) s'han convertit en *lobbies* acreditats a l'ONU. Al març de 2005, l'Assemblea General va votar de prohibir totes les formes de clonació humana, un vot no vinculant que va enfurismar nombrosos països europeus, especialment la Gran Bretanya.

Mentrestant, al laboratori. La clonació és un recordatori que la ciència i la religió continuen essent mals companys de llit. Sovint, hom exagera la naturalesa anticientífica de la història de l'Església. Galileu, al capdavant, es va ficar en problemes precisament a causa del patrocini parcial del Vaticà als seus treballs. Per una altra banda, descobrint l'evolució, Charles Darwin, un victorià respectable, probablement

féu més mal a la fe religiosa que qual-sevol revolucionari anticlerical.

Ara la religió contraataca. Potser l'exemple més dramàtic del seu poder és la limitació imposada per George Bush a la investigació amb cèl·lules mare als Estats Units, que va propiciar un minièxode de científics a Europa. Però la remor de fons continua essent l'evolució.

Gran part de la disputa encara és prou rudimentària. Per exemple, els cristians de Kenya van denunciar recentment l'exposició del Jove de Turkana –el més complet dels esquelets humans prehistòrics– perquè presentava l'inconvenient d'haver viscut milers d'anys abans que suposadament Adam conegués Eva. Un magnífic Museu de la Creació a Petersburg, Kentucky, amb un cost de 27 milions de dòlars, intenta esmenar la plana als darwinistes, mostrant com conviuen els enormes dinosaures amb els humans poc després d'haver començat el temps, el 4004 aC, i com Noè va aconseguir embotir tots els animals del món en una arca de només 135 metres d'eslora.

El nivell immediatament superior és l'anomenat *disseny intel·ligent* –la noció que l'evolució no ho explica tot, de manera que hi ha d'haver un creador intel·ligent. Molt d'això és creacionisme en voga: creients que encara intenten demostrar que l'home descendeix dels àngels, no de les mones. El disseny intel·ligent s'ensenya ara en algunes escoles turques –gràcies en gran mesura a Adnan Oktar, un predicador que va constituir la Bilim Arastirma Vakfi (fundació per a la investigació científica). Assegura tenir 4,5 milions de seguidors, i el seu *Atles de la Creació* s'ha distribuït per tot el món musulmà i Europa. L'organització també veu vincles entre Darwin i el terrorisme, el feixisme i el comunisme.

La batalla perquè el disseny intel·ligent s'ensenyi a les escoles ha estat objecte d'un seguit d'entrebancs legals –a Rússia (on comptava amb el vist-i-plau de l'Església ortodoxa), a la Gran Bretanya i sobretot als Estats Units, on un jutge va dictar una sentència contra un consell escolar de Pennsilvània el 2005. Però els científics s'equivoquen si pensen que la qüestió és morta. En una enquesta al *Newsweek* a principi

de l'any passat, el 48% dels americans enquestats reconeixien que Déu havia creat els humans en la forma actual durant els últims 10.000 anys.

L'argument intel·lectual tampoc no s'ha guanyat. La majoria de partidaris més espavilats del disseny intel·ligent, especialment el Discovery Institute de Seattle, s'han distanciat del cas de Pennsilvània, on els defensors eren massa propers al creacionisme per al seu gust. I al si de l'Església Catòlica continua havent-hi un debat teològic aferrissat sobre com descriure el grau fins al qual l'home és diferent de les altres criatures.

La principal emoció subjacent, fins i tot per als religiosos, no sembla que siga tant la creença en Déu com l'escepticisme sobre la ciència. La preocupació és que l'home esdevé arrogant i juga amb coses que a penes si comprèn —com ara el clima i el seu codi genètic. “El debat passa de l'evolució a l'ètica científica”, assenyala Harvey Cox, de Harvard. L'enrenou sobre les cèl·lules mare pot haver estat propiciat per l'avortament, però ha dut a una discussió força més àmplia sobre la clonació. De manera crucial, mentre molts cristians moderats aproven la investigació amb cèl·lules mare, tenen una visió molt més fosca de qualsevol cosa que s'assemble a la manipulació genètica. La gran batalla sobre la ciència encara ha d'arribar.

Els mercaders tornen al temple.

L'última part del progrés que alguns creients semblen voler restringir és el capitalisme. Des que Jesús va esbrancar els corredors de borsa del seu temps al temple, molts cristians sospiten del món financer. Alguns fabians fins i tot han exaltat Jesús com “el primer socialista”. Durant un temps, l'Església va prohibir l'usura; moltes versions de l'islam encara ho fan.

Però el capitalisme també és el lloc on el front religiós és menys constant. Als musulmans els agrada de subratllar que Mahoma era comerciant. Molts protestants asseguren que el lliure mercat es deu a la Reforma. En molts països, els pentecostals venen el seu credo com una manera de fer caixa: l'autocontenció i la disciplina us faran rics (algunes esglésies a l'Amèrica central,

fins i tot, venen llibres de gestió empresarial). El reverend de nom miraculós Creflo Dollar, un telepredicador de Nova York, que posseeix unes quantes cases i un avió privat, sembla que ha trobat la pròpia manera de fer passar el camell per l'ull de l'agulla.

Els dubtes sobre els capitalisme generalment han estat expressats per protestants liberals i catòlics europeus. Per exemple, l'Església anglicana va denunciar el thatcherisme, i el papa Joan Pau II va pontificar sobre la globalització. En moltes parts del món encara es lliura una batalla aferrissada contra el *neoliberalisme*. Els evangèlics han donat suport a grups d'esquerres en algunes de les regions més pobres del Brasil. Però, cada vegada més, la batalla passa d'oposar-se al capitalisme *per se* a restringir-ne els excessos. D'ací ve el nombre d'organitzacions cristianes vinculades als moviments de comerç just i pels drets dels treballadors.

Una causa que podria aplegar molts creients és l'ecologia. Els devots, assegura Cox, qüestionen “un sistema econòmic basat en l'expansió infinita de recursos finits”. I l'esquerra religiosa fa temps que en participa. El principal canvi ha estat a la dreta. Al principi, els protestants conservadors dels Estats Units donaven suport als seus aliats polítics de la indústria del petroli; ara, molts més es preocupen per *preservar la creació*. El desastre bíblic sembla adir-se bé amb el dogma fonamentalista; d'ací ve el seu interès en llibres de temàtica ecologista, com ara *El nostre últim segle*, de Martin Ree.

Aquest debat podria adquirir aviat una dimensió geogràfica. Philip Jenkins afirma que, al 2050, quan s'espera que el canvi climàtic comence a mossegar, la majoria dels grans països cristians estaran situats a l'hemisferi sud: Brasil, Mèxic, Nigèria, el Congo, Etiòpia, Uganda, les Filipines, la Xina. Jenkins creu que el canvi climàtic podria encendre rivalitats intercomunitàries, recordant la “petita edat del gel” a final del segle XIII que va provocar fam i pogroms, amb els cristians mamprenent-la contra els jueus a Europa i els musulmans, al seu torn, mamprenent-la contra els cristians a Àfrica i a Àsia. Així doncs, LaHaye encara podria veure el seu Anticrist.

La lliçó dels Estats Units

La superpotència ha dominat l'art de la religió a l'interior, però no a l'exterior.

Escrivint sobre Calvin Coolidge, H. L. Mencken va observar una vegada que podria ser peresós i fer olor de col bullida, però almenys “el president dels Estats Units no creu que la Terra és quadrada, que cal executar les bruixes o que una balena es va engolir Jonàs. El Text Daurat no es pinta setmanalment en una paret de la Casa Blanca, i no hi ha necessitat de fer esperar els ambaixadors mentre el pastor Simpson de Smithville prega per la pluja al Saló Blau”.